

gora: Hengst. Z imeni „Sau“, svinja, pa Nemeč poznajemo slabe lastnosti, na primer: sauschlecht, Sauwetter itd.

Tako tedaj je Hengst, Hengstburg isto, kar Veldun, veliki hrib z otrjenim gradom. Slovensko ime Veldun je premagalo in se ohranilo do današnjega dne, a sosedni breg Hengstberg še opominja na staronemško poznamenovanje gore, grada in županije. Da so uže takrat Nemci radi slovenska imena ponemčevali, pričujejo stare listine. Leta 970. daruje cesar Oton salcburški cerkvi „curtem ad Vduleniduo r lingua sclarvanisca sic vocatum, theotisce vero Nidrinhof“. Vduleniduo je vdolenji dvor, der niedere Hof, stal je v veldunski okolici in ker je cesar pristavil tudi slovensko poznamenovanje, nam je to priča, da so uže takrat Slovenci v graški okolici stanovali.

Da je Hengitsburg v okolici današnjega Velduna in Hengstberga stala, pričuje nam salcburška listina iz srede 11. stoletja, v kateri se bere: „Nobilis vir in Carinthia, nomine Walfried, redimens sibi decimationem — de vineis suis ad Hengista et de praediis suis Chrowata et Runa, ea tamen lege, ut daret annatim de eisdem vincis III. situla vini, et de praedis solitam decimam, quam antea secundum consuetudinem Sclavorum dederat“ (Juvavia „Anhang“ pag. 251.) Okolica hengstberška ima še dandanašnji vinograde, okoli Gradca so uže prav redki.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Mirna a možata beseda vladnega namestnika nasproti ustavaškim kričačem

v 12. seji deželnega zbora Kranjskega.

V tej seji obravnavala se je vladna predloga o upravnih reformi, po kateri naj bi se odpravile marsikateri napačnosti onega dualizma, po katerem dvojnja oblast vlado dežel deloma v svojih rokah ima: občine namreč, okrajni zastopi, deželni odbor na eni, okrajni uradi in deželna vlada na drugi strani ter zato večkrat druga v področje druge sega. Ministerstvo je hotelo izvedeti mnenje posamesnih deželnih zborov o tej zadevi, da bi na podlagi teh pozvedeb potem z načrtom kake nove postave stopilo pred državni zbor, katera bi odstranila oni dvalizem.

Za to vladno predlogo so prijeli po nekaterih deželnih zborih Taaffeovi nasprotniki kakor za dobro jim došlo orožje, da bi ž njim razrušili sovraženo ministerstvo.

Da ljubljanska klika te baže za to nakano zaostati ni smela, vedel je vsak, kdor pozna „Wochenblattove“ zagrizence; izbrala si je v deželnem zboru dr. Schafferja, ki se ko „ostanek“ prejšnje Vesteneckove trgovinske zbornice v deželnem zboru še nahaja. Poleg „ostanka“ dr. Schafferja se je v tej seji jezičil tudi „Ciceron“ dr. Schrey, ki je s svojim hripavim „quousque tandem!“ strelal po Taaffe-u in Winklerju.

Ob gori navedeni razpravi vladne predloge v 12. seji je dr. Schaffer prvi za zvonec prijel v imenu svoje klike in po znani svoji jezičnosti napadal Taaffeovo vlado in pa načelnika kranjske deželne vlade gosp. Winklerja. Kaj je jezičil dr. Schaffer, in kako ga zavračal c. k. deželni predsednik, naj tudi „Novice“ povedó svojim čitateljem.

Dr. Schaffer pravi, da velike reforme, kakor navetovana, izvesti se morejo le tadaj, kedar je v državi

mir, ne pa zdaj, ko vlada velik kreg in nemir, — zdaj, ko ministerstvo Taaffe-evo vlada s tako lahkomiselnostjo in frivolnostjo! Minister Taaffe dela z raznimi strankami le kupčijo „tauschgeschäfte“, da ga v njegovih nemštvo škodljivih nakanah podpirajo in zaradi tega je tudi popolnem zmešan zašel na krive poti. Ni države na svetu, katera bi dovolila tako ravnopravnost, kakor jo Slovenci zahtevajo! Da se ni razpustil deželni zbor, zato je imel Taaffe uže svoje vzroke, kajti izročiti ni hotel dežele nesposobni narodni stranki. Potem dr. Schaffer prične tožiti deželnega predsednika. Vladni list — pravi — je večkrat uže prinesel prave psovke proti nemški stranki. Vladni list „Laib. Zeitung“ da jo je imenoval cvilečo množico „ein winselndes häufflein“, — da se je v vladnem listu zasmehoval deželni šolski svet, — da so se c. k. uradniki pri volitvah v mestni zastop ljubljanski na do sedaj nezaslišani način od deželnega predsedstva terorizirali in da je vlada Taaffejeva, kar se tiče prestavljanja nemški stranki privrženih uradnikov, storila več, da bi jih kaznovala zaradi njih mišljenja, več, ko vse prejšnje ustavoverne vlade. Tako daleč je prišlo, pravi, da so narodni poslanci denuncirali enega naših mož (Vestenecka) v javni zbornici.

C. kr. deželni predsednik g. Winkler ni mogel čakati, da bi še dr. Schrey enake rekriminacije objavil zoper vlado, je tedaj takoj besedo poprijel zoper psovke in laži, s katerimi je jezičnik Schaffer očitno pred svetom napadal ministra Taaffe-a in deželno vlado.

Jaz mislim, je rekel, da predmet, o kojem se razgovarjamo sedaj, ne daje nikakoršnega povoda, da se vlečejo v zbornici take stvari na dan. Primoran sem odgovoriti. Gosp. predgovornik je rekel, da vlada deluje z lahkomiselnostjo in frivolnostjo. Jaz se zavarujem proti takim neopravičenim napadom na c. k. vlado in jih z vso odločnostjo odvracam, kajti ti napadi bijejo resnici v obraz. — Gosp. predgovornik je trdil, da je kreg in prepir v deželi, tudi to ni istina; somišljeniki gospoda predgovornika bi radi zbudili vero v njihove besede, a ne bode se jim posrečilo, ker vsak jasno vidi, da pretiravajo. Vsaka stranka, katera nima državnega krmila v rokah, je jako nezadovoljna, isto tako tudi ustavoverna stranka. Bila je dolgo časa na vladnem krmilu, imela je večino v državnem zboru in kot taka delila milosti narodom, če jej je dopadlo, ali pa jim odbila prošnje. Da je ustavoverna stranka propala, je večinoma sama kriva. Zdaj pa ima večino v državnem zboru taka stranka, v kateri so zastopani vsi avstrijski narodi. Trdilo se je tudi, da na mene vplivajo politične stranke. Kjer so razne stranke, ordi skuša vsaka, da bi zadobila na odločilnem mestu svojim zahtevam poslušno uho. Jaz ne vem, ali se niso, kakor se je to naglašalo v debati, prejšnji načelniki vlad odvracati pustili od svojih načel, al kar se mene tiče, moram odločno zahtevati, da se meni prizna popolna neodvisnost in nepristranost, kajti, dokler sem jaz načelnik deželni vladi, ni in ne bode nikdo na-me vplival, jaz bodem hodil kakor dozdej pot resnice in pravice in zato se sklicujem lahko ne le na sodbo svojih predstojnikov, nego i na mnenje cele dežele. — Pritožil se je tudi gosp. predgovornik, da je c. k. vlada v vladnem listu na nezaslišan način njega stranko (nemško) napadala. Al jaz vprašam, če ista stranka na vse mogoče načine žali c. kr. vlado v svojih časnikih, da bode imela pač c. kr. vlada pravico, da se proti neopravičenim napadom brani v svojem organu. — Reklo se je, da je c. k. vlada napadala deželni šolski svet v vladnem časuiku, a to ni istina, nego vladni list je le nasproti drugim poročilom

časnikov omenjal, da vpeljava slovenskega jezika na učiteljskih ljubljanskih ni nikakoršna koncesija narodni stranki, nego edino le čin pravice. Trdilo se je tudi, da je c. kr. vlada c. kr. uradnike pri lanskih mestnih ljubljanskih volitvah terorizirala, jih silila, naj glasujejo za kandidate narodne stranke. To je popolnem neistina. Na nobenega c. kr. uradnika se ni pritiskalo, jaz niti ne enem nisem rekel, naj glasuje tako ali drugače, nego vsakemu je bilo popolnem svobodno, da je glasoval kakor koli je hotel. Da bi se bil kateri uradnik ukoril zaradi političnega mnznja, meni ni znano, in dokler se mi to ne dokaže, primoran sem enaka natančevanja kot popolnem neopravičena in nedokazana odločno zavračati.

Idrija in Postojna niste na Kranjskem, ampak na Laškem.

Kdo pravi to? — kje je to zapisano? slišimo pravi naša bralce.

Potrudi se, dragi čitatelj, v Milano na trg „Corso Vittore Emanuele“, pa boš videl ondi pred neko knjigarno izobešeni veliki zemljevid „Italia“ za rabo v šolah. Ob času velikega geografičnega kongresa v Benedkah letošnjo jesen je po Italiji potovalo mnogo popotnikov, ki so šli tudi v Milano in tu videl oni zemljevid, nad katerem so kar strmeli, ko so čitali besede „Italie confini naturali“ (naravne meje laške) in v teh mejah stojijo ne le Goriška, Gradiška in Trst, ampak tudi Idrija in Postojna! Ker se na tem zemljevidu bere napis „šolam za rabo“ in ker se po takem sme misliti, da je takih zemljevidov v manjši obliki veliko po Laškem zatrošenih, je pač vprašanje opravičeno: ali kralj laški Umberto, ki se zdaj našemu cesarju na Dunaji poklanja, nič ne ve o tem, kako njegova vlada, ki mora poznati oni zemljevid, mladino laško slepari in jo med tropo irridentarjev v tira?!

Spomini na deželne zборе.

V deželnem zboru štajarskem

je poslanec gosp. Kukovec vlado vprašal zavoljo nadlog, katere delajo prebivalstvu ob ogerski meji tatinski cigani. C. k. namestnik baron Kübeck je odgovoril, da cigani le v ljutomerskem okraji še čez mejo silijo, pa da se bode temu zanaprej v okom prihajalo. — Da bi le res bilo! — Za gospodarstvo jako važni dve postavi ste bili tudi v tem zboru sprejeti, namreč postava o zatiranju deteljne predenice, onega škodljivega plevela, ki deteljiščem silno škodo dela, in postava za povzdigo živinoreje. Naj bi koristna postava ne ostala le na papirji, kakor una od gosonic, hroščev itd.

V deželnem zboru Salcburškem

je knezoškof Eder krepko govoril zoper napake novih šolskih postav. Po hudem boji konservativcev z liberalno manjšino se je sklenilo, da vsak duhovni redovnik, ki podučuje na kaki javni ali privatni šoli, dobi iz deželnega zaklada polovico one plače, katero bi na njegovem mestu dobival posvetni učitelj. Se ve da so se liberalci hudo vpirali in če bi imeli tudi tam večino, kakor jo imajo v kranjskem deželnem zboru, bi bila padla ta postava, kakor je našim za šolstvo mnogo zaslužnim frančiškanom v Kamniku bilo ubogo majhno plačilce odvzeto!

Mnogovrstne novice.

* *Ura in srce.* Žepna ura pikne vsako uro 17.160krat, na dan 411.840krat, v letu 150.321.600krat, v 100 letih 15.031.160.000krat. Ura je iz trde kovine, a se pokvari prej od male mašine iz mesa — človeškega srca! Srce bije v eni uri 5000krat, na dan 120.000krat, v letu 43.800.000krat. Ni po takem čuda, da je toliko ljudi z boleznimi srcá.

Naši dopisi.

V Gorici 30. okt. — Po naključbi sem spoznal te dni dva moža, katerih prvega po imenu in spisih uže kakih 30 let poznam in čislam, drugega ime pa se je odlikovalo ta mesec po slovenskih in družih listih. Prve dni preteklega tedna (od 23. — 26. t. m.) je bil namreč v Gorici slavni Dunajski pisatelj preč. prelát dr. Sebastian Brunner, prišedši z bratom iz Benetek. Jako me veseli, da sem se s tem originalnim učenjakom seznanil. Danes pa se mi je na tukajšnji postaji predstavil neznan duhovnik; bil je ameriški škof visokočastiti gosp. Janez Vertin. Kakor milostljiva prijaznost njegova, tako mi je dobro dejalo tudi to, da toliko let od slovenske domovine oddaljen tako gladko slovenski govori. Prečastiti škof je danes v naši veliki cerkvi maševal in Nj. eksc. prevzvišenega knezonadškofa obiskal. Tukajšnje veteransko društvo je obhajalo danes obletnico svoje ustanovitve z mašo pri sv. Ignaciji. — Dne 27. okt. so častno pokopali v Gradišči 85letnega veterana, ki se je pred 68 leti bojeval pri Lipskem. — Rajnki je bil Moravec. — Uže skoz več let se porazdeluje na Goriškem po 2000 gold. na leto med tiste ljudske učitelje, kateri v izrednih (tu pa tam tudi v rednih) urah nemški jezik učijo. Na posamezne učitelje pride po 25 — 50 gold. remuneracije, ki jo dovoljuje ministerstvo. Od sih mal pa si sl. ministerstvo lahko prihrani svojih 2000 gold. Imamo namreč od 28. t. m. tudi v Gorici glasoviti nemški „schulverein“, ki šteje 95 družabnikov; načelnik mu je gosp. Karol Ritter, prav tisti, ki je bil pred 10 — 12. leti pokrovitelj „Görzer Zeitung“-e, ki je za sušico umrla. Pa ne, da bi želel jez enake smrti tudi „schulverein“. Kaj bi rekli naši učitelji?! — Jutre bode tukaj konec preskušnjam za dosego učne sposobnosti na ljudskih šolah. Izid priobčim drugi pot; uže danes pa ne morem zamolčati neke želje, ki se mi je usilovala med temi preskušnjami. Želel sem, da bi bili prišli poslušat naše izpraševalce in izpraševavke tisti Ljubljanski učenjaki, ki mislijo, da se svet podere, če imajo par predmetov po slovenski predavati. Slišali bi, kako gladko teče našim vseh znanstev slovenska terminologija. Pri nas se namreč izprašujejo učitelji in učiteljice skoraj v vseh predmetih v slovenskem oziroma italijanskem jeziku.

Iz spodnje Idrije 29. okt. (*Zavoljo pritožeb o previsoki zemljiški vcenitvi in napačno vpisanih parcel*) se je minuli teden vršil ogled. Pritožilo se jih je bilo veliko, a le sedem prosečih je bilo tako srečnih, da so jim popravili napačno cenitev. Pritožili so se vsi posestniki od mesta Idrije do Primorskega okraja, kateri imajo zemljišča za vodo Idrijco proti Tominskem, ali pa blizo žgalnih peči živega srebra v Idriji. Naš kraj je tako okužen od smradu in dima Idrijskih žgalnih peči, da hira vsa živinoreja, da hirajo sadna drevesa, dá! celó te ljube ptice, lastovke in povodni kosi, so ta kraj popustili, da svojih gnejzd za mlade tukaj več ne ravnajo. Še posebno večo škodo pa trpeti moramo od onega časa,